

ВПЛИВ ТЕНДЕНЦІЙ РОЗВИТКУ ГЛОБАЛЬНОГО СЕРЕДОВИЩА НА ДІЯЛЬНІСТЬ БІЗНЕС-СИСТЕМ

Пархоменко Наталія Олександрівна

канд. екон. наук, доцент,

Харківський національний економічний

університет імені Семена Кузнеця

проспект Науки, 9А, Харків, Україна, 61166

email: natalia.parkhomenko@hneu.net

ORCID: <https://orcid.org/0000-0001-8776-6970>

Scopus Author ID: 57204433760

Сучасні процеси економічного розвитку бізнес-систем відбуваються під впливом глобального середовища, що потребує постійного моніторингу, аналізу, діагностики та корегувальних дій. Предметом дослідження в статті є розвиток бізнес-систем в умовах глобалізації. Метою дослідження є вивчення впливу тенденцій розвитку глобального середовища на діяльність бізнес-систем. Для досягнення мети поставлено наступні завдання: уточнити поняття «глобальне середовище»; охарактеризувати структуру глобального бізнес-середовища; визначити його особливості; окреслити напрями діагностики глобального середовища; надати характеристику чинникам, що впливають на глобальне середовище; виділити ключові параметри розвитку глобального бізнес-середовища; виявити тенденції розвитку глобального середовища на основі міжнародних рейтингів та прогнозів розвитку; визначити чинники, які забезпечують зміни глобального середовища з метою формування та реалізації стратегій діяльності бізнес-систем у глобальному середовищі. В дослідженні використовувалися методи аналізу, синтезу, порівняння, систематизації, узагальнення, системний підхід. Отримано такі результати: доведено, що бізнес-системи, які діють на міжнародних ринках постійно потребують збору та узагальнення інформації про стан глобального середовища, комплексного оцінювання параметрів бізнес-середовища, визначення зміни тренду з метою формування та реалізації бізнес-стратегії. Висновки: визначення тенденцій розвитку глобального середовища забезпечує стабільний стан бізнес-системи, її конкурентоспроможність, результативність діяльності. Вивчення впливу глобального бізнес-середовища на діяльність бізнес-систем дозволяє провести всебічне оцінювання, а також визначити пріоритетні чинники формування залежно від напрямків, сфер діяльності, видів бізнесу.

Ключові слова: глобальне середовище, бізнес-система, бізнес-середовище, міжнародні ринки, міжнародні рейтинги.

Постановка проблеми. Результативність діяльності бізнес-системи залежать від характеристик глобального бізнес-середовища. Сучасні процеси глобального економічного розвитку, інтеграції та дезинтеграції, поява нових тенденцій у бізнес-взаємодії, глобальна конкуренція, інформатизація, віртуалізація та сетевізація, зміни на рівні внутріорганізаційних відносин бізнес-системи та взаємозв'язків із зовнішнім середовищем потребують постійного моніторингу, аналізу, діагностики та корегувальних дій за впливом чинників глобального середовища. Класифікація глобального середовища за відповідними критеріями дозволяє комплексного оцінювати всі складові та здійснювати дієве управління розвитком кожного підприємства. Визначення тенденцій розвитку глобального середовища забезпечує стабільний стан бізнес-системи, її конкурентоспроможність, результативність діяльності.

Аналіз останніх досліджень і публікацій. Дослідження глобального середовища

проводили вітчизняні та зарубіжні фахівці: М. Портер, Д. Сміт, О.В. Макара, О.М. Пісна, Н.М. Рилач, Н.В. Вдовенко, С.І. Пирожков, М.І. Мельник, Т.Г. Остапенко та інші. Науковці, вивчаючи питання формування та розвитку глобального середовища, визначають ключові складові успіху у бізнес-середовищі [1], розглядають різні аспекти поведінки компаній у глобальному середовищі [2], оцінюють конкурентне середовище країн світу, використовуючи рейтинги [3-4], проводять моніторинг інноваційної складової бізнес-середовища [5-6], характеризують вплив процесів глобалізації на розвиток бізнес-систем [7], визначають можливості адаптації бізнес-систем до глобального середовища [8]. Загалом, фахівці основну увагу концентрують на декількох параметрах функціонування та розвитку бізнес-середовища. Доцільним є проведення комплексного оцінювання тенденцій розвитку глобального середовища в бізнес-діяльності суб'єктів, що надасть можливість визначити основні напрями

трансформації бізнесу та спрогнозувати перспективи його розвитку.

Постановка завдання. Метою дослідження є вивчення впливу тенденцій розвитку глобального середовища на діяльність бізнес-систем, в тому числі суб'єктів міжнародного бізнесу. Для досягнення мети поставлено наступні завдання: уточнити поняття «глобальне середовище»; охарактеризувати структуру глобального бізнес-середовища; визначити його особливості; окреслити напрями діагностики глобального середовища; надати характеристику чинникам, що впливають на глобальне середовище; виділити критерії класифікації глобального бізнес-середовища; виявити тенденції розвитку глобального середовища на основі міжнародних рейтингів та прогнозів розвитку; визначити ключові чинники, які забезпечують зміни глобального середовища з метою формування та реалізації стратегій діяльності бізнес-систем у глобальному середовищі.

Виклад основного матеріалу дослідження. Глобальне бізнес-середовище є складною та багатомірною системою, яка динамічно змінюється та потребує постійного вивчення й корегування. Під глобальним середовищем будемо розуміти сукупність економічних умов розвитку бізнес-систем. Розвиток глобального бізнес-середовища забезпечується сукупністю окремих суб'єктів бізнесу, їх взаємозв'язками та факторами оточуючого середовища, які впливають на підприємницьке та ділове життя.

Кожна бізнес-система має внутрішнє середовище, ресурси, персонал, технологію, менеджмент. При цьому внутрішнє середовище бізнес-системи змінюється під впливом зовнішнього середовища. Глобальне бізнес-середовище доцільно відокремлювати за наступними особливостями: бізнес-середовище є частиною суспільного середовища; результативність економічних процесів у країні забезпечують якісні характеристики бізнес-середовища; бізнес-середовище формується в межах певної території (регіону, країни), яка має відповідні культурні, інституціональні, правові особливості; глобальне бізнес-середовище формується зовнішніми чинниками політичного, економічного соціального впливу, сукупність яких формує умови для функціонування бізнес-системи [8].

Сучасний бізнес розвивається в певних умовах економічного середовища, яке може бути локальним, національним, регіональним та глобальним. Глобальне середовище впливає на розвиток суб'єкта міжнародного бізнесу та залежить від них. Особливості розвитку глобального середовища визначають результативність діяльності зазначених суб'єктів. Тенденції розвитку глобального середовища дають можливість визначити

майбутні напрями та пріоритети розвитку бізнес-систем.

Поняття «глобальне середовище» пов'язане із терміном «глобалістика», під яким розуміють галузь досліджень, яка спрямована на виявлення сутності, тенденцій і причин процесів глобалізації, інших глобальних процесів і проблем [9]. Глобальність означає масштабність, сукупність процесів і взаємозв'язок структур. В процесі свого розвитку бізнес-системи підпорядковуються міжнародним нормам і стандартам, відбуваються глобальні трансформації та зміни. Такі трансформації визначають особливості глобального середовища, в якому більшість бізнес-систем використовують глобальні норми та стандарти щодо виробництва, товаропросування, споживання. Найбільший вплив глобального середовища зазнають бізнес-системи, які здійснюють міжнародну діяльність.

Діагностика глобального середовища здійснюється в напрямку економічної діяльності – при визначенні доцільності виходу на міжнародні ринки та обґрунтуванні обсягів майбутньої міжнародної діяльності; в напрямі формування міжнародної інноваційної діяльності – при оцінюванні результативності використання зарубіжних технологій, отриманні ліцензій, патентів тощо; в напрямі правового забезпечення міжнародної діяльності – при використанні міжнародних норм, правил та принципів в процесі ведення зовнішньоекономічної діяльності; в напрямі політичного впливу – в процесі взаємодії інституційних органів влади та бізнес-систем; в напрямі культурного взаємозв'язку – при поєднанні декількох ділових бізнес-стереотипів, коли відповідні процеси ведення бізнесу, ділового протоколу стають уніфікованими. Глобальні зміни та перетворення формуються під впливом різних країн світу. Усі країни приймають участь у формуванні глобального середовища.

На формування глобального середовища впливають демографічні, культурні, законодавчі, політичні, економічні, соціальні, психологічні сфери розвитку бізнес-систем. Так, демографічна ситуація в країні впливатиме на соціально-економічні процеси, рівень попиту та пропозиції, кон'юнктурні показники діяльності бізнес-системи. Коли в країні позитивне відтворення населення, ситуація свідчить про сприятливі умови, високий рівень якості життя, високі показники розвитку людського капіталу. Також демографічною складовою глобального середовища є бебі економіка та наноекономіка. Бебіекономіка визначає вплив системи виховання та навчання дитини на розвиток та використання людського потенціалу в умовах глобалізації. Наоекономіка пояснює та прогнозує економічну поведінку людини, визначає фактори, які обумовлюють таку

поведінку, виявляє вплив діяльності окремих осіб на поведінку підприємств [10]. Саме на основі економічної поведінки людини бізнес-системи формують обсяги виробництва та реалізації, розподіл ресурсів, прогнозують прибутки та результати діяльності. Бебі та наноекономіка як економіка дитини та людини, враховуючи підходи до життя та економічної діяльності стають базисом економічного розвитку бізнес-системи. Розвиток наноекономіки визначається статевовіковою структурою населення, гендерними питаннями, соціальними інститутами. Результатом взаємовпливу та взаємозв'язку наноекономіки та суспільства є економіка нанотехнологій. Розвиток виробництва на основі провідних нанотехнологій відбувається при поєднанні традицій, освіти, інформаційного забезпечення, діяльності окремих індивідів. Економіка нанотехнологій забезпечує покращення якості життя населення та вдосконалення виробничого процесу. Суспільство визначає умови розвитку бебі та наноекономіки.

До умов формування та розвитку глобального середовища відносять також психологічні передумови розвитку бізнесу. Поведінка контрагентів бізнесу визначає його результативність та доцільність, тому психологічна складова бізнес-середовища в якості вивчення причин поведінки та рівня впливу стає важливим елементом дослідження. До того ж, психологія економічних суб'єктів, психологія управління, психологія сприйняття змін та інновацій формують вектор психологічного впливу глобального середовища. Сукупність демографічних та психологічних складових глобального середовища формують культурні передумови розвитку бізнесу. Крім того, комплекс традицій, звичаїв, уподобань, ділові стереотипи поведінки визначають середовище економічної взаємодії суб'єктів бізнесу. Задоволення потреб споживачів суб'єктами бізнесу реалізується на основі сукупного вивчення глобального середовища. Способи спілкування, навички, знання, вміння, рівень естетичного розвитку визначають здібності персоналу бізнес-систем та забезпечують культурну складову глобального середовища. Світова та національна культура також впливають на формування глобального середовища. Вони поєднані та взаємопов'язані між собою. Під впливом світової та національної культури формується та розвивається бізнес. Знання культурних стереотипів, правил поведінки в ділових переговорах, вміння налагоджувати контакти з іноземними контрагентами, побудова системи менеджменту у різнонаціональній компанії визначають культурне глобальне середовище.

Що стосується політичного середовища, яке є складовою глобального середовища, воно пов'язане із визначенням питань форм та

завдань державної влади, відносинами між соціальними групами, державне регулювання та управління, зовнішньоекономічна політика тощо. Кожна країна світу визначає напрями державної політики в різних сферах життя. Заходи державної політики реалізуються шляхом ліцензування, квотування, оподаткування, обмежувальних зовнішньоекономічних інструментів тощо. Політичне середовище пов'язане із законодавчим (правовим), яке регламентує відповідні правила та норми діяльності бізнесу у глобальному середовищі. Правове середовище охоплює міжнародне право, яке забезпечує регулювання на світовому рівні, а також регуляторні інструменти зовнішньоекономічної діяльності на рівні кожної країни. Міжнародне право шляхом норм та принципів здійснює регулювання взаємозв'язків між суб'єктами господарювання у глобальному середовищі. Складовими міжнародного права є торговельне, податкове, валютно-фінансове, транспортне право, нормативно-законодавчі документи, які регулюють інноваційну, інвестиційну, аграрну, туристичну діяльність тощо. Глобальне правове середовище зорієнтоване на заходи, які регулюють міжнародні операції щодо регулювання експортно-імпортних операцій, порівняльного оцінювання системи права країн-контрагентів, регулювання цінової політики та монопольних обмежень, визначення трудових відносин та нормативів оплати праці, регулювання міграційних потоків, захисту прав власності, регулювання переміщення капіталу [4], визначення особливостей створення, реорганізації та трансформації бізнесу, організації міжнародних перевезень, оцінювання правової системи країни.

Глобальне економічне середовище охоплює кон'юнктуру ринку та макроекономічні чинники та передумови, які визначають траєкторію розвитку бізнесу. Ця складова глобального середовища дає відповідь на питання щодо ефективності діяльності підприємств країни внаслідок економічної взаємодії та взаємовідносин між державами та на рівні національної економіки. Економічне середовище охоплює всі складові макроекономіки, умови формування попиту та пропозиції, взаємодію системи підприємств, інфраструктурні складові. Взагалі глобальне економічне середовище складається з відповідних національних середовищ, на які впливають процеси глобалізації, інтеграції та дезинтеграції. Глобальне економічне середовище потребує більш уніфікованих правил та норм ведення бізнесу, єдиних для більшості країн та суб'єктів бізнесу, оскільки адаптуватися до особливостей кожної країни доволі складно. Процеси адаптації бізнес-систем до глобального

середовища проявляються у формах пристосування та підлаштування до сукупності різних складових глобального середовища (культурного, політичного, демографічного, правового, економічного тощо). Глобальне середовище складається з діяльності багатьох суб'єктів, які взаємодіють між собою.

Отже, під глобальним середовищем будемо розуміти сукупність сукупність економічних умов розвитку бізнес-систем. Нас цікавлять умови, які визначають тенденції розвитку підприємницького та ділового бізнес-життя. Останніми тенденціями розвитку глобального середовища є його залежність від глобалістики, зміна переходу станів середовища, сукупність саме економічних умов розвитку, важливість адаптації суб'єктів бізнесу до змін. Ці тенденції мають системний характер. Складники глобального середовища визначають напрями розвитку бізнес-систем, доцільність зміни траєкторії розвитку.

Дослідження глобального середовища є однією з інноваційних тенденцій. Американські фахівці В. Чан Кім та Р. Моборн [11] пропонують розглядати глобальне середовище як сукупність просторів, двох океанів – червоного та блакитного. Червоний океан охоплює всі галузі економіки, існуючий ринок. Бізнес конкурує з метою залучення до свого простору споживачів. Чим більше виробників, тим менше можливостей у компаній для розвитку. Блакитні океани охоплюють невивчений ринковий простір. В цих океанах переважає співпраця та кооперація, створення нових товарів та послуг та максимізація прибутків завдяки цьому. Коли підприємства утворюють нові галузі, або змінює межі ринків зароджуються або формуються блакитні океани. Дослідники вивчали діяльність підприємств, які сформували шлях до блакитних океанів та їх конкурентів, які не працювали в інноваційних напрямках та залишилися в межах червоних океанів [6]. Тобто керівництво бізнес-систем повинне визначати стратегію, обираючи напрям між червоним та блакитним океаном. Бізнес-системи, які обирають шлях блакитних океанів швидко змінюються, оптимізують ресурси, діагностують ситуації, постійно моніторять та гнучко контролюють результати, структуру управління, корпоративну культуру, стиль керівництва, комунікації. Найбільш ефективним способом забезпечення стабільного зростання бізнес-системи у глобальному середовищі є стратегія не конкурувати на переповнених ринках. В червоних океанах підприємства намагаються отримати кращі конкурентні позиції з метою збільшення попиту. В ситуації наповненості ринку, прибутки зменшуються, сповільнюються темпи росту, конкурентна боротьба стає більш жорсткою. Найбільш результативним напрямом розвитку в глобальному середовищі є розвиток

блакитних океанів, тобто ринків, на яких відсутня конкуренція для бізнес-системи. Інноваційні бізнес-системи здебільшого не створюють переважно нові товари, вони пропонують споживачам нові цінності, модернізують існуючу продукцію [11], в наслідок чого мають стабільний дохід, поступове зростання, нові бренди. Більшість блакитних океанів утворюються в межах червоних океанів, тобто новий бізнес, нові асортименти позиції виникають в існуючих бізнес-системах. Блакитні та червоні океани успішно поєднуються. Стратегія блакитних та червоних океанів впливає на розподіл ресурсів бізнес-системи. У глобальному середовищі термін реалізації стратегії зменшується, вона потребує постійного моніторингу, адаптації та координування. Ефективний розвиток бізнес-систем у глобальному середовищі досягається, перш за все, завдяки конкурентоспроможності та інноваційності.

Складовими глобального бізнес-середовища є глобальні системи з просування продукції, фінансів, інтелектуальної власності. Вихід підприємств на міжнародні ринки означає діяльність за правилами глобального середовища, з більшою кількістю конкурентів, за дотриманням міжнародних вимог та правил. Отже, глобальне середовище формується чинниками міжнародного бізнесу, культурними особливостями, економічними та політичними, регуляторними складовими.

Стан розвитку глобального середовища через дослідження позицій країн світу можна оцінити завдяки міжнародним рейтингам, що дозволить визначити тенденції розвитку. В табл. 1 наведено рейтинг країн світу за індексом глобалізації у 2015-2020 роках.

Враховуючи зміну позицій країн у рейтингу за рівнем глобалізації (табл. 1), топ країн, які очолюють рейтинг майже не змінюється протягом 2015-2020 років. Найбільш глобалізованими країнами на сьогодні залишаються Швейцарія, Нідерланди, Бельгія. Слід додати, що погіршилися позиції Ірландії, Сінгапуру, Угорщини. Сінгапур, який у 2015-2016 роках був на лікуючих позиціях вийшов з числа лідерів, натомість покращилися позиції Німеччини з 2018 року та Великобританії з 2018 року. Індекс глобалізації є комбінованим показником, який надає можливість провести оцінювання позиції країни у глобальному середовищі, виявити її масштаби інтеграції, порівняти країни за складовими розвитку глобального простора, а саме економічними, політичними та соціальними компонентами. Лідерами цього рейтингу є скандинавські країни, найбільш розвинені країни Європи, Канада. Цікавим є той факт, що такі країни, як США, Японія, Китай, Російська Федерація не входять до групи країн-лідерів рейтингу,

незважаючи на свій геополітичний вплив, наявні ресурси та можливості, що можна пояснити або політичними умовами, або рівнем соціального забезпечення, або економічними змінами, які відбуваються

останнім часом у цих країнах. Високі позиції країн у відповідному рейтингу залежить також від рівня бізнес-середовища країни відносно партнерів та контрагентів, від стратегії глобального розвитку країни.

Таблиця 1

Рейтинг країн світу за індексом глобалізації

Позиція за рейтингом	2020	2019	2018	2017	2016	2015
1	Швейцарія	Швейцарія	Бельгія	Нідерланди	Нідерланди	Ірландія
2	Нідерланди	Нідерланди	Нідерланди	Ірландія	Ірландія	Нідерланди
3	Бельгія	Бельгія	Швейцарія	Бельгія	Бельгія	Бельгія
4	Швеція	Швеція	Швеція	Австрія	Австрія	Австрія
5	Великобританія	Великобританія	Австрія	Швейцарія	Швейцарія	Сінгапур
6	Німеччина	Австрія	Данія	Данія	Сінгапур	Швеція
7	Австрія	Німеччина	Франція	Швеція	Данія	Данія
8	Данія	Данія	Великобританія	Великобританія	Швеція	Португалія
9	Фінляндія	Фінляндія	Німеччина	Франція	Угорщина	Швейцарія
10	Франція	Франція	Фінляндія	Угорщина	Канада	Фінляндія
11	Ірландія	Норвегія	Норвегія	Канада	Фінляндія	Угорщина
12	Норвегія	Іспанія	Угорщина	Фінляндія	Португалія	Канада
13	Чехія	Чехія	Ірландія	Португалія	Норвегія	Чехія
14	Португалія	Угорщина	Канада	Кіпр	Кіпр	Іспанія
15	Канада	Португалія	Чехія	Чехія	Іспанія	Люксембург
	42. ОАЕ	43. ОАЕ	47. Туреччина	43. Бахрейн	39. Чилі	40. Латвія
	43. Катар	44. Катар	48. Ісландія	44. Таїланд	40. Латвія	41. Таїланд
	44. Україна	45. Україна	49. Україна	45. Україна	41. Україна	42. Україна
	45. Йорданія	46. Йорданія	50. Мексика	46. Сербія	42. Таїланд	43. Бахрейн
	46. Уругвай	47. Уругвай	51. Панама	47. Йорданія	43. Бахрейн	44. Туреччина
Остання позиція	196. Сомалі	197. Еритрея	185. Еритрея	207. Віргінські острови	192. Соломонові острови	191. Соломонові острови

Джерело: сформовано на основі [13].

Для більш детального аналізу тенденцій розвитку глобального середовища доцільно порівняти рейтинги країн за декількома показниками. Таким рейтингом може бути рейтинг країн за індексом глобальної конкурентоспроможності, який визначає Всесвітній економічний форум. Цей рейтинг виявляє національну конкурентоспроможність, тобто характеризує можливості країни забезпечувати темпи економічного зростання та покращення рівня добробуту громадян. Це комплексний показник, який поєднує такі складові, як інфраструктура, якість інститутів, макроекономічна стабільність, здоров'я та початкова освіта, вища освіта та професійна підготовка, ефективність ринку товарів та послуг, ефективність ринку праці, розвиток фінансового ринку, рівень технологічного розвитку, розмір внутрішнього ринку, конкурентоспроможність компаній, інноваційний потенціал.

Значення показника індексу глобальної конкурентоспроможності за розрахунками Всесвітнього економічного форуму [14] свідчить

про те, що лідерами є розвинені країни з високим рівнем потенціалу, динамічним бізнес-середовищем, зростаючими темпами розвитку економіки, сприятливим бізнес-кліматом, такі як Сінгапур, США, Швейцарія, Німеччина, Японія, Гонконг. Позиція України знизилася порівняно із 2015 роком, що говорить про низький конкурентний потенціал, вагомій складності та негативну динаміку.

Охарактеризуємо динаміку індексу економічної свободи, який визначається експертами Heritage Foundation [15]. Цей показник характеризує відсутність втручання держави у процеси виробництва, розподілу та споживання товарів та послуг за виключенням надання громадянам захисту та підтримки свободи. Індекс економічної свободи також комплексний показник, що визначається на основі свобод: бізнесу, торгівлі, податкової, від влади, грошової, інвестицій, фінансової, захисту прав власності, від корупції та трудових відносин.

Індекс економічної свободи представляє дещо інших лідерів, порівняно з індексом

конкурентоспроможності та глобалізації. До лідуючих потрапили країни Азії та Океанії, а саме Сінгапур, Гонконг, Тайвань, Нова Зеландія, Австралія. Крім того, залишаються в лідерах скандинавські країни та деякі країни Європи. Доволі високою позицію має Чилі. Україна протягом 2015-2017 років займала доволі низькі позиції у 170 десятці поряд з Конго, Чад, Суринам, Болівією, Анголою, у 2020 році Україна піднялася до 134 позиції, але рейтинг продовжує бути доволі низьким. Позиції країн лідерів свідчать про легкість та простоту ведення бізнесу в цих країнах, де майже відсутнє втручання держави, перешкоди виробництву та споживанню товарів та послуг [15].

Перейдемо до розгляду рейтингу країн за індексом легкості ведення бізнесу [16] (табл. 2).

Цей показник характеризує простоту здійснення підприємницької діяльності у країнах світу, складається Світовим банком. Лідуючі позиції свідчать про рівень регулювання бізнесу, захист прав власності. Значення індексу встановлюють сильний взаємозв'язок між умовами розвитку бізнесу та зростанням економіки країни. Основою показника є наступні складові: розпочинання бізнесу, отримання дозволів, реєстрація майна, отримання електропостачання, отримання кредиту, захищеність інвесторів, сплата податків, міжнародна торгівля, забезпечення контрактної діяльності та закриття підприємства.

Таблиця 2

Рейтинг країн світу за легкістю ведення бізнесу у 2015-2020 роках

Позиція за рейтингом	2020	2019	2018	2017	2016	2015
1	Нова Зеландія	Нова Зеландія	Нова Зеландія	Нова Зеландія	Сінгапур	Сінгапур
2	Сінгапур	Сінгапур	Сінгапур	Сінгапур	Нова Зеландія	Нова Зеландія
3	Гонконг	Данія	Данія	Данія	Данія	Гонконг
4	Данія	Гонконг	Південна Корея	Гонконг	Південна Корея	Данія
5	Південна Корея	Південна Корея	Гонконг	Південна Корея	Гонконг	Південна Корея
6	США	Грузія	США	Норвегія	Великобританія	Норвегія
7	Грузія	Норвегія	Великобританія	Великобританія	США	США
8	Великобританія	США	Норвегія	США	Швеція	Великобританія
9	Норвегія	Великобританія	Грузія	Швеція	Норвегія	Фінляндія
10	Швеція	Македонія	Швеція	Македонія	Фінляндія	Австралія
11	Литва	ОАЕ	Македонія	Тайвань	Тайвань	Швеція
12	Малайзія	Швеція	Естонія	Естонія	Македонія	Ісландія
13	Маврикій	Тайвань	Фінляндія	Фінляндія	Австралія	Ірландія
14	Австралія	Литва	Австралія	Латвія	Канада	Німеччина
15	Тайвань	Малайзія	Тайвань	Австралія	Німеччина	Грузія
	62. Саудівська Аравія	69. В'єтнам	74. Узбекистан	78. Китай	81. Гватемала	94. Мальта
	63. Індія	70. Киргизстан	75. Бутан	79. Сан-Марино	82. Саудівська Аравія	95. Філіппіни
	64. Україна	71. Україна	76. Україна	80. Україна	83. Україна	96. Україна
	65. Пуерто Ріко	72. Греція	77. Киргизстан	81. Боснія і Герцеговина	84. Бруней Даруссалам	97. Багамські острови
	66. Бруней Даруссалам	73. Індонезія	78. Китай	82. В'єтнам	85. Китай	98. Домініканська Республіка
Остання позиція	190. Сомалі	190. Сомалі	190. Сомалі	190. Сомалі	189. Еритрея	189. Еритрея

Джерело: сформовано на основі [16].

Враховуючи зміну позицій країн у рейтингу за рівнем легкості ведення бізнесу (табл. 2), топ п'ятірки країн, які очолюють рейтинг майже не змінюється протягом 2015-2020 років. Лідерами залишаються Нова Зеландія, Сінгапур, Гонконг, Данія, Південна Корея. Значних успіхів досягли Грузія та Малайзія. Ці країни пропонують найкращі умови для відкриття та ведення бізнесу. Саме державна політика визначає та корегує всі складові бізнес-середовища. Україна в цьому рейтингу піднялася із 96 позиції у 2015 році до 64 позиції у 2020 році, що відображає доволі позитивну

динаміку, значне покращення бізнес-середовища для посилення ділової активності, залучення інвестицій тощо.

Цікавим моментом є те, що в більшості міжнародних рейтингів, які характеризують глобальне середовище стосовно розвитку бізнесу відсутні Китай, Японія, Російська Федерація. Якщо розглянути рейтинги цих країн за темпами зростання ВВП у 2019 році, то Китай посідав 35 позицію (зростання на 5,1%), Японія – 93 позицію (зростання на 2,4%), Російська Федерація – 159 позицію (спад на 0,1%), що свідчить про складні економічні

процеси, стагнацію і, відповідно, зміну напрямів державної політики щодо розвитку бізнесу та відповідно позиціонування країни.

Для визначення тенденцій розвитку глобального середовища окрім рейтингів можна використовувати також прогнози. Цікавим прогнозом є Звіт ООН щодо шести моделей розвитку економіки після коронакризи та потенціал їх розвитку [17]. Розглянемо вірогідні перспективи розвитку глобального середовища у найближчі роки. Однією з перспективних моделей розвитку є ексабайтова економіка, тобто розвиток автоматизації та цифровізації. Доступ населення до Інтернету, використання мобільних телефонів, стимулювання роботи в Інтернеті (як наслідок пандемії), пришвидшення потоків обміну інформацією через 5G, он-лайн навчання, використання пристроїв дистанційного моніторингу в системі охорони здоров'я, персоналізовані фінансові операції, контроль енергоефективності засобами автоматизації є очікуваними наслідками та орієнтирами для змін. Наступною моделлю фахівці називають економіку добробуту, тобто переосмислення населенням до свого здоров'я і, в наслідок цього, зміни в поведінці споживачів. Тобто очікується розширення обсягів світового ринку оздоровлення через індустрію краси, туризм, нерухомість, фітнес, дієтичне харчування, тренінги щодо фізичного та психічного здоров'я. Наступною моделлю розвитку визначають вуглецево-нейтральну економіку, яка передбачає поступовий перехід країн світу на відновлювальні джерела енергії, скорочення викидів CO₂, розвиток світового ринку електромобілів. Модель економіки замкнутого циклу передбачає свідоме споживання та продовження терміну служби товарів. Тобто, враховуючи тенденцію зростання чисельності населення в світі, підвищення рівня витрат на ресурси, обізнаність у їх вичерпності, корпорації та уряди країн поступово запроваджують заходи, які стосуються зменшення впливу на навколишнє середовище, зменшення відходів, повторна переробка ресурсів та генерування енергії. Тобто прогнозується зростання розміру ринку переробки металів, впровадження курсу країн світу на зелену економіку, заохочення перепродажу вживаної продукції. Модель економіки біоросту спрямована на розвиток світового аграрного ринку та створення екологічно чистих біоматеріалів, здатних розкладатися [17]. Ринки потребують нових аграрних культур, що мають високі поживні якості та стійкість до хвороб та погодних умов, що зменшить відповідні ризики. Інновації в аграрній сфері, такі як вертикальне землеробство та гідропоніка поступово набувають поширення. Враховуючи досвід під

час пандемії короно вірусу, країнами переглядається політика продовольчої безпеки через імпортозаміщення, місцеве та локальне виробництво продуктів харчування першої необхідності. Останнім пріоритетним напрямком розвитку є економіка вражень, тобто схильність споживачів купувати не товар, а емоції, потребуватиме технологічних змін та інновацій у різних сферах: виробництво, охорона здоров'я, сфера послуг, фінансові операції, операції з нерухомістю, туризм тощо. В цьому напрямку можливостями розвитку є світовий ринок цифрового контенту, світовий ринок банківських та фінансових чат бот-послуг, 3D зображення, світовий ринок туризму [18]. Тобто, незважаючи на розвиток концепції свідомого споживання, піклування про довкілля, споживач хоче вражень та емоцій. Саме ці можливі тенденції слід враховувати бізнес-системам в процесі свого динамічного розвитку. Отже, світовий попит на метали, одяг та продукти харчування може скоротитися в майбутньому, що знизить рівень світових цін на сировину. Країни, розвиток та життєздатність яких залежить від продажу сировини, повинні здійснювати процеси диверсифікації. Глобальні зміни будуть стимулюватися слабкими економіками. Країни, що розвиваються матимуть значний вплив на розвиток товарних ринків.

Висновки з проведеного дослідження.

Надана характеристика бізнес-середовища дозволяє провести його оцінювання з різних сторін, а також визначити пріоритетні чинники формування залежно від напрямків, сфер діяльності, видів бізнесу. В умовах нестабільності розвитку глобального середовища ключовими пріоритетними процесами є моніторинг складових глобального середовища, оцінювання чинників, які суттєво впливають на зміни та виявлення тенденцій розвитку. Бізнес-системи, які діють на міжнародних ринках постійно потребують збору та узагальнення інформації про стан глобального середовища, комплексного оцінювання параметрів бізнес-середовища, визначення зміни тренду з метою формування та реалізації бізнес-стратегії.

Таким чином, вивчення міжнародних рейтингів та позицій країн в глобальному середовищі, аналіз прогнозів та виявлення тенденцій економічного розвитку свідчить, що на сьогоднішній день загальні зміни в бізнес-середовищі формують країни-лідери міжнародних рейтингів, які характеризуються динамічним бізнес-середовищем, сприятливим бізнес-кліматом, прогнозованими темпами розвитку. Такі країни, як США, Японія, Китай, Російська Федерація, незважаючи на свій геополітичний та регіональний вплив, не входять до країн-лідерів більшості міжнародних

рейтингів, що свідчить про політичні, економічні, соціальні трансформаційні процеси в країнах. Розвиток національних економік країн відображається в значеннях індексів

міжнародних рейтингів та формує тенденції розвитку глобального середовища розвитку бізнес-систем.

THE INFLUENCE OF TRENDS IN GLOBAL ENVIRONMENT DEVELOPMENT ON BUSINESS SYSTEMS ACTIVITIES

Nataliia Parkhomenko, PhD (Economics), Associate Professor, Simon Kuznets Kharkiv National University of Economic, Nauki Avenue, 9A, Kharkiv, Ukraine, 61166, email: natalia.parkhomenko@hneu.net; ORCID: <https://orcid.org/0000-0001-8776-6970>; Scopus Author ID: 57204433760

Modern processes of economic development of business systems occur under the influence of the global environment, which requires constant monitoring, analysis, diagnosis and corrective action. The subject of research in the article is the development of business systems in the context of globalization. The purpose of the study is to study the impact of global development trends on business systems. To achieve this goal, the following tasks are set: to clarify the concept of "global environment"; to describe the structure of the global business environment; to determine its features; to outline the directions of diagnostics of the global environment; to characterize the factors influencing the global environment; to identify key parameters of development the global business environment; to identify trends in the global environment based on international ratings and development forecasts; to identify key factors that ensure changes in the global environment in order to form and implement strategies for business systems in the global environment. The research used methods of analysis, synthesis, comparison, systematization, generalization, system approach. The following results were obtained: it is proved that business systems operating in international markets constantly need to collect and summarize information about the global environment, comprehensive assessment of business environment parameters, identify trend changes in order to form and implement business strategy. Conclusions: identifying trends in the global environment ensures the stable state of the business system, its competitiveness, performance. The study of the impact of the global business environment on the activities of business systems allows for a comprehensive assessment, as well as to determine the priority factors of formation depending on the areas, areas of activity, types of business.

Keywords: global environment, business system, business environment, international markets, international rankings.

ВЛИЯНИЕ ТЕНДЕНЦИЙ РАЗВИТИЯ ГЛОБАЛЬНОЙ СРЕДЫ НА ДЕЯТЕЛЬНОСТЬ БИЗНЕС-СИСТЕМ

Пархоменко Наталья Александровна, канд. экон. наук, доцент, Харьковский национальный экономический университет имени Семена Кузнецца, проспект Науки, 9А, Харьков, Украина, 61166, email: natalia.parkhomenko@hneu.net; ORCID: <https://orcid.org/0000-0001-8776-6970>; Scopus Author ID: 57204433760

Современные процессы экономического развития бизнес-систем проходят под влиянием глобальной среды, что требует постоянного мониторинга, анализа, диагностики и корректирующих действий. Предметом исследования в статье является развитие бизнес-систем в условиях глобализации. Целью исследования является изучение влияния тенденций развития глобальной среды на деятельность бизнес-систем. Для достижения цели поставлены следующие задачи: уточнить понятие «глобальная среда»; охарактеризовать структуру глобальной бизнес-среды; определить ее особенности; определить направления диагностики глобальной среды; дать характеристику факторам, влияющим на глобальную среду; выделить параметры развития глобальной бизнес-среды; выявить тенденции развития глобальной среды на основе международных рейтингов и прогнозов развития; определить ключевые факторы, которые обеспечивают изменения глобальной среды с целью формирования и реализации стратегий деятельности бизнес-систем в глобальной среде. В исследовании использовались методы анализа, синтеза, сравнения, систематизации, обобщения, системный подход. Получены следующие результаты: доказано, что бизнес-системы, которые действуют на международных рынках постоянно нуждаются в сборе и обобщении информации о состоянии глобальной среды, комплексном оценивании параметров бизнес-среды, определении изменения тренда с целью формирования и реализации бизнес-стратегии. Выводы: определение тенденций развития глобальной среды обеспечивает стабильное состояние бизнес-системы, ее конкурентоспособность, результативность деятельности. Изучение влияния глобальной бизнес-среды на деятельность бизнес-систем позволяет провести всестороннее оценивание, а также определить приоритетные факторы формирования в зависимости от направлений, сфер деятельности, видов бизнеса.

Ключевые слова: глобальная среда, бизнес-система, бизнес-среда, международные рынки, международные рейтинги.

Література

1. Портер М. Конкурентная стратегия. Методика анализа отраслей и конкурентов. М.: Альпина Паблишер, 2019.

2. Смит Д. 50 стратегий, которые изменили историю. От военных действий до бизнеса. М.: Бомбора, 2019.
3. Макара О.В. Конкуренстоспроможність економічного середовища в Україні. Порівняльний аналіз рейтингів окремих країн. URL: http://www.eip.org.ua/docs/EP_07_2_43_uk.pdf (дата звернення: 07.12.2020).
4. Пісна Л.Н. Трансформаційні тренди у глобальному бізнес-середовищі. *Світове господарство і міжнародні економічні відносини. Миколаївський національний університет імені В.О. Сухомлинського*. 2018. № 23. С. 32-37.
5. Рилач Н.М. Формування інноваційної парадигми: ретроспектива і сучасність. *Actual problems of international relations*. 2016. № 127(part I). P. 56–70.
6. Панкова Л.Н. Роль методології «Океанов» в розвитку глобального бізнес-пространства. *Інновації та інвестиції*. 2019. № 11. С.34-36.
7. Вдовенко Н.В. Глобальна економіка. Київ : НУБіП України, 2017.
8. Пирожков С.І., Сухоруков А.І. Проблеми адаптації України до глобального економічного простору. *Стратегічна панорама*. 2003. № 3–4. С. 98–105.
9. Визначення поняття «глобалістика». URL: <https://uk.wikipedia.org/wiki/глобалістика> (дата звернення: 10.12.2020).
10. Клейнер Г. Наноекономіка. *Вопросы экономики*. 2004. № 12. С. 1–17.
11. Ким Чан В., Моборн Р. Стратегія голубого океана. Как найти или создать рынок, свободный от других игроков. М.: Манн, Иванов и Фербер, 2019.
12. Мельник М.І. Класифікація бізнес-середовища: системний підхід. *Регіональна економіка*. 2008. № 2. С.251-260.
13. Офіційний сайт KOF Swiss Economic Institute. Рейтинг країн світу за індексом глобалізації URL: <https://kof.ethz.ch/en/forecasts-and-indicators/indicators/kof-globalisation-index.html> (дата звернення: 09.12.2020).
14. Офіційний сайт World Economic Forum. Рейтинг країн за індексом глобальної конкурентоспроможності. URL: <http://www3.weforum.org/> (дата звернення: 09.12.2020).
15. Офіційний сайт The Heritage Foundation. Рейтинг країн за рівнем економічної свободи URL: <https://www.heritage.org/index/pdf/2018/book/highlights.pdf> (дата звернення: 08.12.2020).
16. Офіційний сайт The World Bank Group. Рейтинг країн за рівнем легкості ведення бізнесу. URL: <https://www.doingbusiness.org/> (дата звернення: 09.12.2020).
17. Звіт ООН щодо моделей розвитку економіки після коронакризи та потенціал їх розвитку. URL: https://www.un.org/sites/un2.un.org/files/20200720_un75_uae_futurepossibilitiesreport.pdf (дата звернення: 09.12.2020).
18. Остапенко Т.Г. Розвиток глобального економічного середовища в сучасних умовах. *Науковий вісник Ужгородського національного університету*. 2019. № 25 (2). С. 37-41.

References

1. Porter M. (2019) Konkurentnaya strategiya. Metodika analiza otraslej i konkurentov [Competitive strategy. Methodology for analyzing industries and competitors]. Moskva: Alpina Publisher. (in Russian).
2. Smith D. (2019) 50 strategij, kotorye izmenili istoriyu. Ot voennykh dejstvij do biznesa [50 strategies that changed history. From military operations to business]. Moskva: Bombora. (in Russian).
3. Makara O.V. (2007) Konkurentospromozhnist ekonomichnoho seredovyschcha v Ukraini. Porivnialnyi analiz reitynhiv okremykh krain [Competitiveness of the economic environment in Ukraine. Comparative analysis of ratings of individual countries.]. Available at: http://www.eip.org.ua/docs/EP_07_2_43_uk.pdf (accessed: 07.12.2020). (in Ukrainian).
4. Pisna L.N. (2018) Transformatsiini trendy u hlobalnomu biznes-seredovyschchi [Transformational trends in the global business environment]. *World economy and international economic relations. Mykolayiv National University named after VO Sukhomlinsky*, vol. 23. pp. 32-37. (in Ukrainian).
5. Rylach N.M. (2016) Formuvannia innovatsiinoi paradyhmy: retrospektyva i suchasnist [Formation of the innovation paradigm: retrospective and modernity]. *Actual problems of international relations*, vol 127(part I), pp. 56–70. (in Ukrainian).
6. Pankova L.N. (2019) Rol' metodologi «OkeanoV» v razvitii global'nogo biznes-prostranstva [The role of the Oceans methodology in the development of the global business space]. *Innovation and investment*, vol. 11, pp.34-36. (in Ukrainian).
7. Vdovenko N.V. (2017) Hlobalna ekonomika [Global economy]. Kyiv: NUBiP of Ukraine. (in Ukrainian).
8. Pirozhkov S.I., Sukhorukov A.I. (2003) Problemy adaptatsii Ukrainy do hlobalnoho ekonomichnoho prostoru [Problems of Ukraine's adaptation to the global economic space]. *Strategic panorama*, vol. 3–4, pp. 98–105. (in Ukrainian).
9. Definition of "globalism". Available at: <https://uk.wikipedia.org/wiki/глобалістика> (accessed: 10.12.2020). (in Ukrainian).
10. Kleiner G. (2004) Naneoekonomika [Nanoeconomics]. *Economic issues*, vol. 12, pp. 1–17. (in Russian).
11. Kim Chan W., Moborn R. (2019) Strategiya golubogo okeana. Kak najti ili sozdat' rynek, svobodnyj ot drugikh igrokov [Blue ocean strategy. How to find or create a market free of other players]. Moskva: Mann, Ivanov i Ferber. (in Russian).

12. Melnyk M.I. (2008) Klasyfikatsiia biznes-seredovyshcha: systemnyi pidkhyd [Classification of business environment: a systems approach]. *Regional economy*, vol. 2, pp. 251-260. (in Ukrainian).

13. KOF Swiss Economic Institute. Ranking of countries in the world on the index of globalization. Available at: <https://kof.ethz.ch/en/forecasts-and-indicators/indicators/kof-globalisation-index.html> (accessed: 09.12.2020).

14. World Economic Forum. Ranking of countries according to the global competitiveness index. Available at: <http://www3.weforum.org/> (accessed: 09.12.2020).

15. The Heritage Foundation. Ranking of countries by level of economic freedom. Available at: <https://www.heritage.org/index/pdf/2018/book/highlights.pdf> (accessed: 08.12.2020).

16. The World Bank Group. Ranking of countries by the level of ease of doing business. Available at: <https://www.doingbusiness.org/> (accessed: 09.12.2020).

17. UN report on economic development models after the coronary crisis and their development potential. Available at: https://www.un.org/sites/un2.un.org/files/20200720_un75_uae_future_possibilities_report.pdf (accessed: 09.12.2020).

18. Ostapenko T.G. (2019) Rozvytok hlobalnoho ekonomichnoho seredovyshcha v suchasnykh umovakh [Development of the global economic environment in modern conditions]. *Scientific Bulletin of Uzhhorod National University*, vol. 25 (2), pp. 37-41. (in Ukrainian).